

A MODERN DÍSZÍTŐ MŰVÉSZET A MILÁNÓI VI. TRIENNALE

A MODERN MŰVÉSZET válságának kibontakozásával párhuzamosan az új díszítő művészet is megtalálta a maga egyenes útját. A helyzet megértéséhez szükséges hangsúlyozni azt az árnyalati különbséget, ami a magyar nyelvhasználatban a díszítő és az iparművészet közt fennáll. Az előbbin inkább az alkalmazott, az építészetre alkalmazott, annak külső és belső díszítésére szolgáló művészetet, az utóbbin az ipari jellegű darabok, az önálló egyes darabok művészi alakítását értjük. Esztétikailag valójában csak egyféle művészetet ismerünk, a fentiekhez hasonló megkülönböztetések csak osztályozások.

Jelentékeny változás és haladás nem annyira a szorosabban vett iparművészetben, mint inkább a díszítő művészetben ment végbe. A modern művészet általános fejlődése az egyes iparművészeti tárgyak stílusára is rányomta korszerű bélyegét éppúgy, mint az új anyagok és kivitelezési módok is éreztették hatásukat. Gyökeresen átalakult azonban s új nagy jelentőségre emelkedett a díszítő művészet, ami szorosan összefügg a mai építészet új irányaival.

A modern építészetet első idejében műszaki feladatok foglalkoztatták, amelyek az új anyagok s különösen a vasbeton alkalmazásából hárultak rá s amelyek stílusát is meghatározták. Egyszerű, gyakorlati, olcsó akart lenni, megfelelni a változott gazdasági viszonyoknak, eleget tenni a kor szociális követelményeinek. A mai életet, a mai embert akarta szolgálni. A gazdagabb kiképzéstől és díszítéstől, a festészet és a szobrászat közreműködésétől a mondott okokon kívül azért is tartózkodott, mert ezek az első alapvetést bonyolították és nehezítették volna, továbbá mert az örökölt dekoratív készlet elszáradt, banálissá, túrhetlenné vált. Vonatkozott ez különösen a XIX. századi történeti stílusok sablonná merevedett ornamentikájára és egész díszítő felfogására. A középeurópai szecesszió és nyugati párhuzama, a Liberty-stílus legalább valami újat akart, ha a réginek nyugtalan felbontásánál alig is jutott tovább. Valami századvégi neuraszténiás vonaglás mutatta csak az ébredést, de ez nem lehetett egészséges talpraállás. A XIX. századdal le kellett számolni s élőiról kezdeni. Ami nem pontosan a következő század elejével, hanem voltaképp csak a háború után kezdődött.

Az olaszoktól igen találóan racionálisnak nevezett új építészet mai, újabb fázisában, miután az alapvető műszaki feladatokat meg-

oldotta, az új anyagokból új formáit kialakította s azok stíluskövetelményeit levonta, újra keresi a díszítést, a gazdagodást, a képzőművészettel, festészettel és szobrászattal való szerves kapcsolatot.

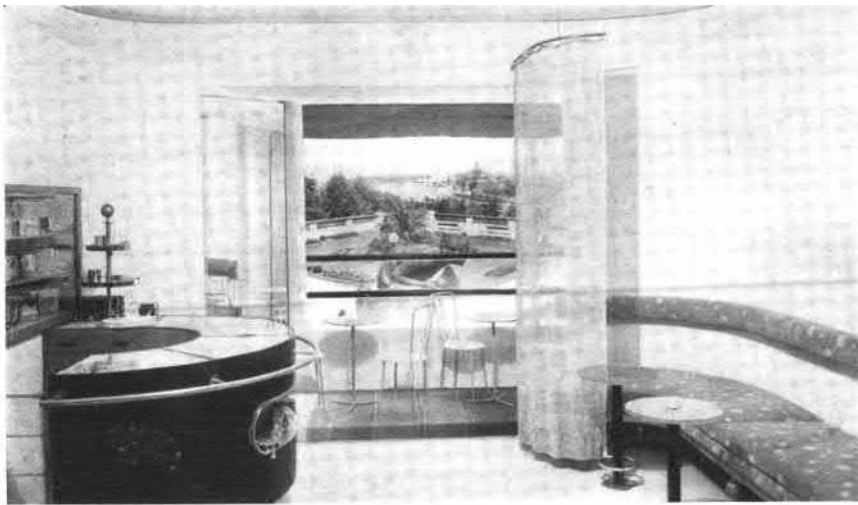
Szolgálatába állítja a testvérművészeteket, amelyek függvényei lesznek, mint más nagy művészeti korszakok, az ókeresztény, a román, a gótika, a barokk stíluskezdésénél. Feltámad a monumentális faldíszítés, a mozaik, a freskó, sőt a plasztikai dekoráció. A talajt az új templomépítészet készítette elő, különösen Német- és Franciaországban. Nem ez az egyetlen érdem, amelyet a modern egyházművészet az egyetemes művészet új stílusának előkészítésében szerzett, méltón a múltban annyszor és oly fényesen betöltött szerepéhez.

A díszítő művészet az új építészet követelményeként új jelentést és jelentőséget nyert. A játékos ornamentika helyébe a nagyszabású faldekoráció lépett, amely nem külsőleges elemekkel díszít, hanem a falat funkciójában erősíti s szemléletileg maga is alkotó része az architektúrának. A mai plasztikus, zárt, tömeges festészet és szobrászat kiválóan alkalmasnak mutatkozik erre a szerepre, ellentétben a szétfolyó, foltokra bontott impresszionista stílussal, amivel az építészet éppúgy nem tudott mit kezdeni, mint az izmusok zavaros képleteivel. Szerencsés órája a modern művészet stílusfejlődésének, hogy az új építészet akkor jutott el a művészi továbbfejlesztés fokozatára, midőn a festészet és a szobrászat statikusabb és tektonikusabb, előadásában tömörebb, szerkezetében zártabb lett. A kérdés mélyére tekintve, a két mozzanat szükségszerűen kapcsolódott egymáshoz. Az október végén zárult milánói nemzetközi iparművészeti kiállítás, a VI. Triennale olasz részének nagy sikere ennek a helyzetnek a világos felismerésében és gyakorlati megvalósításában gyökerezik. Felvetette és kitűnő példákban megoldotta azt az alapvető problémát, hogy milyen díszítő lehetőségeket nyújt az új építészet anyaga, a vasbeton és kísérő anyaga, a különböző márvány, téglák, stb. falburkolat, s miként fegyelmezi, igazítja a maga céljához és követelményeihez a vendégművészeteket, a szobrászatot, festészetet, meg a különböző ipari anyagokat, vasat, fát, agyagot, üveget, stb. A legkiválóbb modern olasz művészek állottak a nagyszabású feladat szolgálatába. Casorati és Sironi hatalmas mozaikokat, Carrá, Saliotti, Carpanetti, Santagata, Cagli pedig freskókat készített. A legérdekesebb modern olasz szobrász. Martini, a kiállítás főbejáratát díszítette a latin géniusz győzelmét a barbárság felett jelképező hatásos szoborcsoportjával.

A kiállítás magyar csoportját is elsősorban az juttatta rendkívüli elismeréshez, hogy meglátta és meg tudta oldani a mai díszítő művészet legmodernebb feladatait. A Német- és a Franciaország szomszédságában jelentékeny területet elfoglaló magyar osztály a zseniális Árkay Bertalantól emelt építészeti keretben próbálta ki fényes eredménnyel az új magyar művészet díszítő képességeit. Árkay világos, áttekinthető alaprajzú három helyiséget épített: egy átriumot, egy fülkébe torkolló folyosót és egy bazilikaszerű, kettős pillérsortól három részre osztott nagy csarnokot, amelyek stílusegységbe foglalják a kiállított egyes darabokat és interieuröket s főként magának az architektúrának a művészet különböző ágait képviselő és változatos anyagban készült

Fent balra: A győzelem terme. Palanti és Persico terve, Lucío Fontana szobrával. *Fent jobbra:* Az új olasz pavilion bejárata. Pagano építész terve, elől Arturo Martini „A latin géniusz győzelme a barbárság felett” c. szobra. *Lent balra:* Carlo Carrá falfestménye: A márvány bányászása. *Lent jobbra:* Aba Novák Vilmos falképe: A magyar művészi ipar.

Fent: Kaesz Gyula terve: Budai cukrászda. *Középen:* A magyar kiállítás előcsarnoka. Árkay Bertalan terve. Árkayné Sztehló Lili üvegfestményével és Márkus Lili kerámia domborműveivel. *Lent:* A magyar kiállítás nagyterme. Árkay B. terve. Balra Dózsa Farkas András női aktja; jobbra Pátzay Pál „Rádió” szobra.

díszítéseit. Aba-Novák Vilmosnak az ipari munka művészi szerepét szimbolizáló 5½ méteres nagy falképe, az egész kiállítás egyik legszenzációsabb darabja, erős szinkontrasztjaival, mozgalmasságával életet visz az előcsarnokba. Molnár C. Pál két szellemes kompozíciójának kontúrjait színes fényvel megvilágított gipszlemezen futtatja végig egészen újszerű technikai eljárással. Medveczky hat falbetéten az allegorikus képek elkoptatott sablonjait a modem művészet szellemét sugárzó új felfogással helyettesíti. Árkayné Sztehló Lilly a középkori technikát modem stilizálással párosítja nagy festett üvegablakán, amelynél jobbat és szebbet nem találunk az egész kiállításon. Pekáry István a magyar vidékek néprajzát egyéni dekoratív stílusban, térkép-szerű festett kárpiton mutatja be. Márkus Lili égetett agyag domborművekben mintázta meg az ipar és a földművelés különböző ágait. Kovács Margit színes, ötletes kerámiáival vonta be a nagy csarnok vízmedencéjét. A nagyméretű díszítő szobrászatot Pátzay, Borberek és Dózsa Farkas képviseli pompás darabokkal. A Magyar Film Irodát dicsérik a nagyított hatásos fotók. E különböző anyagú és fajú dekorációk építészeti elhelyezésükben nyernek igazi értelmet. Valamennyi erre a célra készült. De minden egyes kiállított darabot, ötvösművet, porcellánt, művészileg is versenyképes textil-művet úgy válogattak, hogy beleüljék ebbe a pompás együttesbe. Mint egy nagy zenekarban, minden ugyanazon motívumra van hangolva. A magyar osztály hatását és egységét még fokozza, hogy a termeket részben elrejtett, mesterséges fény vüágítja meg, amelynek elhelyezése és különböző színezése maga is része a kompozíciónak s amellet a legjobb megvüágítást adja, kiemeli a tárgyakat, plasztikájukat vagy színességüket fokozza. Sőt a nagy terem négy sarkába rejtett fényoszlopok az architektúra felépítését is segítik.

Építészeti kiképzést nyert valamilyen formában több más külföldi osztály, de egyiké sem oly következetes s nem oly egységes, mint a magyar. A francia rész építészeti megoldása Perret-től, a legkiválóbb modem építésznek egyikétől származik. Egyszerű, ritmusban kellemes, finom arányú falsíkok tagozzák. Monumentális díszítésének fő hangsúlyát Maülolnak és a festő Renoimnak egy-egy szobra adja. Megszokott ízlésű bútort, szép, egyszerű üvegeket (Lalique), fémtárgyakat (Cristofle), modernizált Sevrés-porcellánokat, a néger plasztika hatását teljesen még le nem vetkőzött kerámia, sok szép könyv és jó plakát töltik meg. A Velencéhez hasonlóan itt is legsikerültebbek közé tartozó belga csoportban szép liturgikus ötvösműveket, fémplasztikával díszített oltárt, kőbe anyagszerűen faragott szobrokat, kristályüvegeket találunk. A legújabb német iparművészet egyszerű, pontosan kivitelezett, praktikus, de száraz, az anyagszerűség minden más formai és művészi igényt elnyom benne. Úgy a rideg interieurokban bemutatott egyes darabok, mint az egész csoport rendezése nélkülözi a legkisebb fantáziát is, s ezt tudatos stílustörékvésnek kell elfogadnunk. A svájci csoport kiállítása még az absztraktművészet avult eszközeit alkalmazza. A géptechnikából vett formákból, elvont elemekből, lebegő síkokból, horizontális és vertikális térképletekből szerkesztett két teremben sok szürrealista darab mellett mégis csak a schaffhauseni órák a legmeg-

nyugtatóbbak, bár elismerés illeti a textil és a kerámiai anyagot, valamint a hatásos plakátokat. Az osztrák rész főtörekvése a turisztika kiszolgálása. A festői osztrák tájakat ábrázoló, nagyított fényképek síkja előtt vitrinekben sok finom idegenforgalmi tárgyat állítanak ki, bőröndöket, retikulöket, plédeket, továbbá néhány igen szép üveg (Lobmeyer) és fémtárgyat (Klimkosch). A nagyobb művészi igény kielégítésére azonban csak egy Louis XVI. stílusú karosszék és egy rikító figurális gobelin szolgál. A svédek kereskedelmi jellegű kiállításán még mindig Orrefors üvegjei a legkiválóbb és a legkeresettebb tárgyak, amelyekből ezúttal hullámos fonású és halvány színezésű újdonságokat hoztak. Jók a kerámiai, valamint az öntárgyak. Természetesen az üveg dominál a cseh osztályban is, ahol feltűnnek a nagy gépcspikék és a szép néprajzi és műemléki fényképfelvételek. A finnek csak háziipari jellegű fabútorokkal, a spanyolok pedig kissé vegyes porpourrit-val szolgálnak, amiből színes textilművek, néhány jó bútor s technikailag kitűnő lakkművek válnak ki.

Mindent felülmúl az olasz rész, amelyet nagyszabásúan gondolt ki és valósított meg a vezetőség, Barella, a lelkes elnök, Carlo Felice, a fáradhatatlan főtitkár, és Pagano, akiállítás kiváló fiatal műszaki vezetője. Az olasz iparművészet az 1923-ban Monzában rendezett első nemzetközi kiállítás óta óriási haladást tett. Olaszország ma ezen a téren is Európa élére került, a korábban vezető francia, német és svéd iparművészet mellé, sőt azokat nem egy tekintetben megelőzte. Különösen kerámiája, üveg- és textiliparművészete újult meg csodálatosan, amelyek hosszú századokon át, a legutóbbi időkig, a renaissance idején kialakult hagyományos formákat és technikákat ismételték. A régihez csak a műhelymunka gyakorlásában tértek vissza. A vidékenként megszervezett Artigianatóknak és az iparművészeti oktatásnak sokat köszönhet ez a megújulás. Egész iparművészetüket új elvi alapokra fektették, aminek az új építészeti stílussal való szoros kapcsolatáról már megemlékeztünk. Ez a kapcsolat abban a tekintetben is érvényesül, hogy a belső berendezést, annak egyes tárgyait, nemcsak a bútorokat, hanem az apróbb dekoratív darabokat is az építészethez hangolják. A modern lakást Olaszországon kívül is nem véletlenül összeszedett vásári árúk vagy képek és szobrok gyűjteményének, hanem egységes kompozíciónak tekintik, amelyben a vezető szerepet a művészet és a higicnia követelményeinek összeegyeztetése, másfelől a lakás és a lakó összhangba hozatala játssza. A milánói kiállítás is igazolja, hogy ez ma közös törekvése az új európai iparművészetnek.

Ha az idén egybeeső két legnagyobb nemzetközi művészeti kiállításon, a velencei Biennalén és a milánói Triennalén összemérjük a nehéz anyagi viszonyok közt küzdő, inkább idealizmusból élő és friss szellemi erejétől hajtott magyar művészet és iparművészet teljesítményét a szerencsésebb helyzetben lévő többi nemzettel, akár a legnagyobbakkal is, megnyugodva vehetjük tudomásul, hogy művészeink a legerősebb versenyben is helyt állanak, az elsők között foglalnak helyet s tevékeny részesei az egyetemes művészet legjobb értelemben vett haladásának.